

Małgorzata Kowalska-Chrzanowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID 0000-0002-2839-5732

Platformy e-booków w polskich bibliotekach akademickich – ocena funkcjonalności i dostępności

Wprowadzenie

E-booki dość szybko stały się elementem oferty czytelnicznej bibliotek. Mimo że wielu bibliotekarzy zauważa problemy z użytecznością i dostępnością formatów cyfrowych e-książek, zwłaszcza w odniesieniu do użytkowników z niepełnosprawnością fizyczną lub trudnościami w uczeniu się, od początku XXI w. gromadzenie i wykorzystanie w bibliotekach książek elektronicznych sukcesywnie wzrasta¹. Obecnie spotyka się zróżnicowane formy dostępu do e-książek w tych placówkach. W niektórych przypadkach pobranie interesujących tytułów odbywa się bezpośrednio ze strony internetowej biblioteki, w innych – konieczne jest posiadanie identyfikatora i hasła dostępu do wypożyczalni cyfrowej. Często udostępnianie e-książek, zwłaszcza w bibliotekach akademickich, przebiega także za pośrednictwem licencjonowanych platform, dzięki którym użytkownicy mogą pozyskiwać tytuły należące do poszczególnych wydawców.

Od momentu pojawienia się e-booków na rynku są one przedmiotem obserwacji uczonych, praktyków, technologów i czytelników. Z jednej strony docenia się wygodę i komfort lektury e-książek w zestawieniu z książkami tradycyjnymi² oraz ich

1 „W 2015 r. wszystkie placówki biblioteczne posiadały dostęp do 29,8 mln licencjonowanych zbiorów elektronicznych, z czego znaczną część stanowiły książki elektroniczne (19,7 mln), a także m.in. czasopisma elektroniczne (2,0 mln) oraz bazy danych (7 tys.). Najszerszy dostęp do wyżej wymienionych zbiorów posiadały biblioteki naukowe – aż do 82,9% wszystkich licencjonowanych zbiorów”. Cyt. za: *Kultura w 2015 roku*, oprac. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, s. 76, [on-line:] http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/default_aktualnosc/5493/2/13/1/kultura_w_2015.pdf – 11.12.2017; zob. też *Kultura w 2015 roku. Tablice XLSX*, oprac. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, [on-line:] http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/default_aktualnosc/5493/2/13/1/kultura_w_2015_tablice.zip – 11.12.2017.

2 Np. M.P. Urbański, *E-book, e-papier czy książka tradycyjna?*, „Biuletyn EBIB” 2008, nr 5, [on-line:] <http://www.ebib.pl/208/96/a.php?urbanski> – 11.12.2017; R. Tyc, *E-books – mity i rzeczywistość*, „Świat Poligrafii” 2001, nr 6, s. 48–49.

potencjał w zakresie rozwijania różnych stylów uczenia się, kształtowania inicjacji czytelniczych czy kreowania świadomego podejścia do procesów wyszukiwania i wykorzystywania informacji³, z drugiej – ostrzega przed zagrożeniem eliminacji z rynku wydawniczego publikacji drukowanych⁴. Na łamach piśmiennictwa fachowego podejmuje się również zagadnienia społecznej funkcji i obiegu e-książek⁵, ich definicji czy wielopostaciowości⁶, estetyki⁷, oddziaływania jako wytworu kultury⁸ oraz funkcjonalności narzędzi i czytników⁹. Mimo wielości i różnorodności podejmowanych opracowań w polskiej literaturze przedmiotu brak jednak wyników badań porównawczych platform e-książek oferowanych przez biblioteki w ramach płatnych licencji lub w wolnym dostępie. Niniejszy artykuł jest próbą wypełnienia tej luki. Prezentuje on wyniki testów 10 wybranych platform e-książek wykorzystywanych w polskim środowisku akademickim. Sprawdzano je pod kątem oferowanych formatów plików, możliwości zmiany układu graficznego, funkcji dostosowywania tekstu, opcji wyszukiwania i nawigacji, konwersji tekstu na mowę oraz opcji druku/eksportu.

Bezpośrednią inspiracją do przeprowadzenia analiz platform e-booków stała się dla autorki niniejszego tekstu lektura publikacji Christiny Mune i Ann Agee pt. *Ebook Showdown: Evaluating Academic Ebook Platforms from a User Perspective*¹⁰,

3 J. Ziaja, *Literatura elektroniczna a czytelnictwo młodzieży akademickiej*, „Podkarpacie Studia Biblioteczne” 2012, nr 1, s. 17–21.

4 B. Klukowski, *E-booki w kraju i na świecie*, Warszawa 2012, s. 59–64.

5 Np. K. Modrzejewska, *E-book przyszłość daleka czy bliska*, „Bibliotekarz Kujawsko-Pomorski” 2010, nr 2, s. 24–32; J. Misiak, *Dokumenty elektroniczne jako nowa forma udostępniania tekstu. Szanse i zagrożenia niekontrolowanego obiegu książki elektronicznej*, [w:] *Książka ponad podziałami*, red. A. Krawczyk, Lublin 2007, s. 443–447.

6 Np. M. Górska, *Książka elektroniczna – przeszłość i perspektywy*, [w:] *Oblicza kultury książki: prace i studia z bibliologii i informacji naukowej*, red. M. Komza, K. Migoń, M. Skalska-Złat, A. Żbikowska-Migoń, Wrocław 2005, s. 11–28; M. Górska, *Książka on-line: próba objaśnienia zjawiska*, „Biuletyn EBIB” 2003, nr 7, [on-line:] <http://www.ebib.pl/2003/47/goralska.php> – 11.12.2017.

7 Np. A. Pikul, *Elektroniczne zwoje czy komputerowe kodeksy? Nad estetyką książki elektronicznej*, [w:] *Wyzwania współczesnego edytorstwa*, red. K. Bugryn-Kisiel, Wrocław 2010, s. 131–141; M. Sopyło, *Estetyka książki elektronicznej*, Gdynia 2008.

8 Np. M. Adamiec, *Dzieło literackie w sieci: Pomysły, hipotezy i interpretacje z pogranicza wiedzy o literaturze, kultury masowej i współczesnej technologii*, Gdańsk 2005; M. Nahotko, *Przyszłość książki w świecie cyfrowym*, „Studia Ekonomiczno-Społeczne Wyższej Szkoły Biznesu w Radomiu” 2003, t. 3/4, s. 75–91.

9 Np. E. Głowacka, *Badania wykorzystania e-booków w bibliotekach: obszary, metody, problemy*, [w:] *Metody i narzędzia badań piśmiennictwa cyfrowego i jego użytkowników*, red. M. Górska, A. Wandel, Wrocław 2016, s. 151–161; P. Krysiński, *E-book – nowa forma przekazu treści w postaci cyfrowej*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2009, nr 1, s. 75–88; M.K. Szczeciński, *E-book, polski rozdział*, „Megaron. Biuletyn Nowości Wydawniczych” 2001, nr 9, s. 6–8.

10 Ch. Mune, A. Agee, *Ebook Showdown: Evaluating Academic Ebook Platforms from a User Perspective*, [w:] *ACRL 2015: Creating Sustainable Community, 25–28 March 2015*,

na łamach której przedstawiono wyniki testów 16 najpopularniejszych platform e-książek wykorzystywanych w amerykańskim środowisku akademickim. Celem tych badań było sprawdzenie, czy platformy e-booków uwzględniają wytyczne dotyczące dostępności stron internetowych¹¹ oraz czy zapewniają opcje najczęściej używane przez osoby mające problemy z odczytem druku.

Badania wybranych platform e-booków – cel, zakres i kryteria analiz

Aby dokonać oceny funkcjonalności platform wykorzystywanych przez polskie biblioteki, a następnie porównania uzyskanych wyników z rezultatami badaczy amerykańskich, autorka niniejszego artykułu zdecydowała się na przeprowadzenie analiz na podstawie nieco rozszerzonych kryteriów zdefiniowanych uprzednio przez Mune i Agee. Tym samym pod uwagę wzięte zostały:

1. formaty udostępniania e-booków,
2. zaawansowane narzędzia pracy z tekstem (pomniejszanie/powiększanie tekstu, zmiana wielkości, koloru i stylu fontu, zmiana koloru tła, zaznaczanie wybranych fragmentów, możliwości odczytu tekstu w postaci alternatywnej),
3. opcje wyszukiwania i nawigacji (rodzaje wyszukiwania, sposoby wyświetlania wyników, możliwości sortowania i filtrowania rezultatów, opcje nawigacji w dokumencie: przechodzenie od spisu treści do rozdziałów, przechodzenie do danej strony, wyszukiwanie wewnątrz tekstu),
4. możliwości konwersji tekstu na mowę (technologie asystujące, funkcje udźwiękawiające),
5. wsparcie ze strony narzędzi językowych (wyposażenie w słowniki i tezaury),
6. drukowanie i pobieranie (możliwość drukowania do pliku PDF, pobieranie pełnych wersji publikacji, ograniczenia w liczbie pobieranych stron, konieczność zakładania indywidualnego konta użytkownika i instalowania dedykowanego oprogramowania)¹²,
7. istnienie opcji dodatkowych.

Ponieważ w badaniach amerykańskich przedmiotem analizy były platformy ABC-CLIO, ACLS Humanities, Cambridge Books, CRCnetBASE, EBL, ebrary, EBSCO eBook Collection, Emerald, Gale Virtual Reference, IGI-Global, Oxford Reference Online, Palgrave Connect, Safari Tech, Sage, Springer, Wiley Online, do badań prowadzonych z perspektywy polskiego użytkownika wytypowano inne serwisy. W ich wyborze kierowano się stronami WWW bibliotek akademickich, na których

Portland, Oregon (ACRL Conference Proceedings), ed. D.M. Mueller, Chicago 2015, s. 218–224, [on-line:] http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/conferences/confsandpreconfs/2015/ACRL2015_A.pdf – 11.12.2017.

¹¹ Chodziło o zbadanie zgodności z rekomendacjami Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) w wersji 2.0, które obejmują takie aspekty dostępności jak funkcjonalność interfejsu, percepcja, zrozumiałość oraz rzetelność treści. Por. *Standard WCAG*, [on-line:] <http://wcag20.widzialni.org/standard-wcag,m,mg,148> – 11.12.2017.

¹² Ch. Mune, A. Agee, dz. cyt., s. 220.

widniały wykazy zarówno licencjonowanych, jak i powszechnie dostępnych kolekcji e-booków. Ostatecznie listę platform objętych badaniami utworzyły: *Academica*, *Directory of Open Access Books* (dalej: DOAB), *ProQuest Ebook Central*, *EBSCO eBook Collection*, *Elsevier eBooks*, *IBUK Libra*, *JSTOR*, *LEX*, *NASBI*, *Wiley Online Library*. Jak nietrudno zauważyć, w badaniach uwzględniono trzy platformy podane wcześniej ocenie przez badaczy amerykańskich, tj. ebrary firmy ProQuest (obecnie funkcjonującą jako ProQuest Ebook Central), EBSCO eBook Collection i Wiley Library Collection: eBooks. Wybór ten nie był przypadkowy i wynikał z trzech przesłanek: po pierwsze dużej popularności tych platform w Polsce (statystyki zbiorcze wykorzystania baz w 2016 r. udostępnione przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego Uniwersytetu Warszawskiego dowodzą dużej liczby pobrań i wykorzystywania tych baz przez ponad 300 instytucji krajowych¹³), po drugie objęcia ich w roku 2017 (tj. w okresie prowadzenia badań) krajową licencją akademicką (finansowanie ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego), po trzecie chęci zweryfikowania, czy w ciągu dwóch lat od ukazania się artykułu autorstwa badaczy amerykańskich na platformach zaszły istotne zmiany.

Z uwagi na fakt, że w większości badaniami objęto platformy, do których dostęp wiązał się z koniecznością posiadania konta użytkownika w danym systemie bibliotecznym oraz logowania z komputerów podłączonych do sieci uczelnianej lub komputerów domowych w ramach zdalnego dostępu (z racji afiliacji autorka mogła swobodnie korzystać jedynie z kolekcji oferowanych przez Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu), niezbędne było pozyskanie tymczasowego dostępu do zasobów. Pomoc w tym zakresie zaoferowali pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu. Część informacji o oferowanych funkcjach platform pozyskano także na drodze korespondencji elektronicznej z ich dysponentami/właścicielami. Badania przeprowadzono z autopsji od 15 marca do 15 kwietnia 2017 r.

Wyniki analiz

Ponieważ badaniami objęto różne typy platform e-książek (platformy bazodanowe, wypożyczalnie i czytelnie online oraz kolekcje dostępne w modelu *open access*), różniły się one między sobą pod względem zarówno formy własności (agregatory treści różnych domów wydawniczych, platformy pojedynczych wydawców), jak i wielkości czy kategorii tematycznych oferowanych zasobów.

Pod względem liczby udostępnianych e-książek wśród analizowanych platform znalazły się dwa duże serwisy, liczące ponad 140 000 tytułów (*Ebook Central*, *EBSCO eBook Collections*), dwa rejestrujące od 15 000 do 30 000 (*IBUK Libra*, *Wiley Online Library*), trzy oferujące do 2000 (*DOAB*, *Elsevier eBooks*, *LEX*) oraz trzy obejmujące

13 P. Grochowski, *Statystyki baz danych w BWN*, [on-line:] <http://vls.icm.edu.pl/statystyki/> – 11.12.2017.

zaledwie kilkaset tytułów (Academica, JSTOR Open Access eBooks, NASBI). W ramach wszystkich platform udostępniane były naukowe, popularnonaukowe i beletrystyczne książki elektroniczne oraz audiobooki ze wszystkich dziedzin wiedzy mogących wchodzić w obszar zainteresowań pracowników naukowych i studentów.

W przypadku kolekcji e-booków oferowanych na platformach prowadzonych przez wiodących na świecie dostawców naukowych baz danych (ProQuest, EBSCO, Wiley) oraz wypożyczalni cyfrowych (Academica, IBUK Libra) biblioteki mogły nabywać pojedyncze tytuły lub prenumerować zdefiniowane ich kolekcje. Z reguły prenumerata trwała rok. Tytuły zawarte w prenumerowanych kolekcjach udostępniano dla nielimitowanej liczby korzystających jednocześnie użytkowników. Oprócz prenumeraty zarówno bibliotekom, jak i użytkownikom końcowym umożliwiono opcję zakupu książek elektronicznych na własność.

Dominującym formatem odczytu e-książek był PDF. Zaoferowało go 8 z 10 badanych platform. Można przypuszczać, że o przewadze tego formatu zdecydowały jego powszechna znajomość, popularność i uniwersalność (m.in. nieodpłatne udostępnienie czytnika tego formatu przez firmę Adobe, istnienie szeregu aplikacji płatnych i darmowych mogących wyświetlać, tworzyć i modyfikować pliki w tym formacie, wygoda w operowaniu tekstem na urządzeniach mobilnych, kompatybilność formatu z różnymi platformami sprzętowymi itp.). Oprócz PDF na 6 platformach użytkownikom stworzono dodatkowo możliwość odczytu tekstu w innych formatach: typowym dla e-booków EPUB-ie (DOAB, Ebook Central, EBSCO eBook Collections), formacie tekstowym DOCX (LEX) i hipertekstowym HTML (Academica, DOAB). W czterech serwisach (Elsevier eBooks, IBUK Libra, NASBI, Wiley Library Online) użytkownikom nie pozostawiono opcji wyboru formatu, oferując do dyspozycji e-booki tylko w jednym formacie (spośród już wymienionych).

Z kwestią formatów plików wiązały się nierozzerwalnie opcje operowania tekstem. Odczyt publikacji online umożliwiło 8 z 10 platform. Z reguły w widoku danej publikacji wyświetlał się opis bibliograficzny oraz opcje dodatkowe (m.in. spis treści publikacji, odczyt online, pobieranie, eksport opisu bibliograficznego do menedżerów bibliografii, rekomendowanie, dodawanie do listy ulubionych). W większości przypadków spisy treści publikacji miały hiperłącza, które umożliwiały przechodzenie do poszczególnych rozdziałów książki. W przypadku e-książek odczytywanych online w plikach PDF tekst można było dostosowywać do rozmiarów ekranu, zmieniać widok wyświetlania stron (jedna, dwie, miniatury), przewijać w górę lub w dół, przechodzić do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru oraz prowadzić poszukiwania wewnątrz tekstu (wyjątek na tym tle stanowiła platforma JSTOR Open Access eBooks, na której podczas lektury publikacji w przeglądarce nie można było wyszukiwać w obrębie tekstu). Standardowo w plikach PDF nie można było powiększać rozmiaru czcionki czy interlinii, a jedynie zmieniać rozmiar całego dokumentu (zoom). W przypadku e-booków w formatach PUB, HTML i DOCX możliwe było zarówno powiększanie rozmiaru czcionki dokumentu, jak i wyszukiwanie wewnątrztekstowe.

Na markowanie (zaznaczanie) interesujących użytkownika fragmentów tekstu podczas lektury online pozwalały jedynie trzy platformy: Ebook Central, IBUK Libra i NASBI (w pozostałych przypadkach opcja ta była dostępna dopiero po pobraniu pliku na własne urządzenie użytkownika). Inne rozwiązania operowania tekstem to: w dwóch serwisach (Academica i NASBI) obracanie tekstu, a w jednym (LEX) korzystanie z odsyłaczy do dokumentów powiązanych z tekstem. W większości platform trudności stwarzało kopiowanie tekstów z dokumentów PDF, bowiem ich dysponenci wprowadzili zabezpieczenia plików. Z tych ograniczeń zrezygnowano na trzech platformach: Academica (jedynie dla obiektów pozbawionych prawa autorskiego), Ebook Central i LEX.

Zaledwie połowa badanych platform (Ebook Central, EBSCO eBook Collections, IBUK Libra, LEX, NASBI) pozwalała użytkownikom na dodawanie i zapisywanie notatek oraz tagów do tekstu (z reguły opcja ta dostępna była po dodaniu danej publikacji do folderu roboczego bądź tzw. półki z książkami). Oprócz tego w serwisach IBUK Libra i Ebook Central w trakcie lektury możliwe było dodawanie zakładek do stron.

Analiza kolejnego kryterium, tj. opcji wyszukiwawczych i nawigacyjnych, dowiodła, że większość platform (9 z 10) zaoferowała swoim użytkownikom standardowe możliwości wyszukiwawcze: wyszukiwanie proste i zaawansowane. W przypadku tego pierwszego najczęstsze elementy wyszukiwawcze to: autor, tytuł, słowo kluczowe oraz dziedzina wiedzy. W opcji wyszukiwania zaawansowanego stworzono z kolei sposobność wyboru poszczególnych wartości metadanych (np. autor, tytuł, słowa kluczowe, data publikacji, wydawca, ISBN, dziedzina wiedzy). Możliwy był tu wybór od 4 do 16 elementów opisu bibliograficznego (najwięcej opcji w tym zakresie oferowały platformy Ebook Central i Elsevier eBooks, najmniej IBUK Libra), a poszczególne wartości można było łączyć za pomocą trzech podstawowych operatorów logicznych: AND, OR i NOT. Na platformie NASBI udostępniono jedynie opcję wyszukiwania prostego.

Obok wyszukiwania e-książek i przeszukiwania ich zawartości na 9 platformach możliwe było także przeglądanie całego katalogu publikacji według dziedzin wiedzy / kategorii tematycznych. Platformę JSTOR wyposażono dodatkowo w indeksy autorów, tytułów i wydawców. W trzech przypadkach (EBSCO, IBUK Libra, LEX) istniała opcja przeglądania pozycji polecanych, najczęściej wybieranych przez innych użytkowników lub ostatnio dodanych do zasobów.

Na 8 platformach (poza open accessowymi) wyświetlone rezultaty wyszukiwania można było zapisywać w pamięci roboczej (folder), na wszystkich z kolei – filtrować według wartości metadanych oraz sortować (najczęściej według trafności, daty publikacji czy w porządku alfabetycznym tytułów książek). W większości przypadków istniała możliwość ograniczenia wyświetlania wyników wyszukiwania na ekranie do 10, 20 i 50 pozycji oraz wyboru widoku wyświetlania opisów bibliograficznych od skróconego (autor, tytuł), poprzez pełen (autor, tytuł, data i miejsce wydania, abstrakt), aż po szczegółowy (autor, tytuł, data i miejsce wydania, abstrakt, informacje o dostępności, bibliografia, obiekty podobne).

Niestety, żadna z platform nie oferowała możliwości konwersji tekstu na mowę i nie została wyposażona w funkcje udźwiękawiające czy alternatywne opcje odczytywania tekstu dla obrazów, tabel i innych elementów towarzyszących publikacji. Kompatybilność plików PDF z czytnikami ekranu JAWS dla wybranych publikacji zadeklarowali jedynie twórcy platform EBSCO i Wiley.

Niesatysfakcjonująco wypadły także badania narzędzi językowych – zaledwie 3 platformy (Academica, EBSCO i IBUK Libra) posiadały wbudowane słowniki. O ile w przypadku dwóch ostatnich z wymienionych były to typowe słowniki definicyjne umożliwiające poznanie znaczenia danego terminu występującego w publikacji, to w systemie Academica mianem „słownika” określono wykaz pojęć, które związane były z zasadami działania biblioteki partnerskiej w tym systemie i dotyczyły m.in. zakładania kont czytelników oraz sposobów rezerwacji zasobów. Warto zauważyć, że moduł słownikowy w czytelni IBUK Libra dostępny był jedynie w niektórych bibliotekach akademickich, posiadających dostęp do tej platformy (z reguły był to dostęp testowy). Aby móc z niego skorzystać, konieczne było założenie bezpłatnego, indywidualnego konta do serwisu IBUK. Po jego założeniu wejście do słownika znajdowało się pomiędzy panelem „Ostatnio przeglądane przez ciebie” a panelem „Ostatnio dodane do biblioteki”.

Wyniki badań sugerują, że dysponenci/właściciele platform przyjęli zróżnicowane rozwiązania w zakresie możliwości pobierania i drukowania publikacji przez użytkowników. Dla części z nich (Academica, Elsevier eBooks) głównym kryterium decydującym o dostępności tych opcji była ochrona autorsko-prawna. W związku z tym w przypadku e-książek jej pozbawionych możliwe było pobieranie i zapisywanie publikacji na własnych urządzeniach użytkowników (czytnik, komputer, smartfon) oraz ich bezpośrednie drukowanie lub drukowanie do pliku PDF. W odniesieniu do książek objętych prawem autorskim wprowadzono ograniczenia. Użytkownikom zaoferowano trzy opcje: zakup publikacji (z możliwością wydruku), wykup dostępu do odczytu publikacji online lub pobieranie, zapisywanie i drukowanie do pliku PDF określonej przez wydawcę liczby stron. Na zastosowanie drugiej z wymienionych możliwości zdecydowały się firmy Wiley, EBSCO i ProQuest. Dwie ostatnie wprowadziły dodatkowo ograniczenia w dostępności do pełnych publikacji: w przypadku Ebook Central maksymalny okres użytkowania e-książek na własnym urządzeniu użytkownika wyniósł 21 dni, zaś w przypadku EBSCO – 100 dni. Aby korzystać z możliwości zapisu e-książek na własnym urządzeniu na określony okres, twórcy platformy EBSCO wymagali posiadania dodatkowego konta użytkownika (poza uniwersyteckim). Obie firmy sugerowały natomiast konieczność zainstalowania dedykowanego oprogramowania do odczytu e-booków (Adobe Digital Editions). Książki udostępnione na platformach open access (DOAB, JSTOR Open Access eBooks) można było pobierać i drukować bez ograniczeń.

Każda z analizowanych platform wyposażona została w dodatkowe opcje (niezwiązane bezpośrednio z kwestiami dostępności). Do najczęściej występujących należały: tworzenie półki z książkami, eksport opisu bibliograficznego danej publikacji

do menadżerów bibliografii (rekomendowano używanie od jednego – Academia do 9 stylów opisu bibliograficznego – EBSCO), udostępnianie opisu bibliograficznego w serwisach społecznościowych oraz zakup e-książek. Wybrane platformy oferowały także inne możliwości, jak przesyłanie plików z publikacjami lub ich fragmentami na adres poczty elektronicznej (EBSCO), wyświetlanie fragmentów recenzji książek (Wiley), ocenianie publikacji (JSTOR), wyświetlanie statystyk bibliometrycznych (Academia), generowanie stałych hiperłączy do publikacji przeznaczonych do wstawienia w dokumencie lub na stronie WWW (Ebook Central).

Podsumowanie

Mimo że badaniami objęto różne typy platform e-książek, przeprowadzone analizy uwidoczniły występowanie analogicznych tendencji w zakresie udostępniania e-booków. W większości z nich zastosowano standardowe rozwiązania: uniwersalne i powszechnie znane formaty, dostęp do treści w przeglądarce i w odrębnie pobranych plikach (korzystanie z opcji oferowanych przez programy do ich odczytu), możliwości pobierania i drukowania fragmentów bądź całości, a wreszcie eksport opisów bibliograficznych do menadżerów bibliografii czy rekomendowanie publikacji w serwisach społecznościowych.

Bardzo ograniczone okazały się możliwości pracy z tekstem: funkcje zaznaczania i kopiowania wybranych fragmentów czy zmianę wielkości czcionki oferowały jedynie wybrane platformy. W żadnej z analizowanych bibliotek e-booków nie zaofierowano książek w formatach dedykowanych dla osób z dysfunkcją wzroku (np. DAISY). Publikacji nie wyposażono także (z drobnymi wyjątkami – EBSCO i Wiley) w technologie asystujące, jak choćby opcje konwersji tekstu na mowę, tekst alternatywny dla elementów graficznych lub funkcje udźwiękawiające. W zasadzie żadna z platform nie zaproponowała innowacyjnych funkcji czy opcji odróżniających ją od pozostałych tego typu serwisów.

Niestety, wyniki analiz przeprowadzonych z punktu widzenia polskiego użytkownika pokryły się z rezultatami badań przywołanych na początku artykułu badaczy amerykańskich. Również w ich pracy dowiedziono bowiem, że na większości platform e-booków oferowanych przez biblioteki brakuje podstawowych funkcji, takich jak dostosowywanie kontrastu tła czy zmiany wielkości i kroju czcionki. Jako pozytywne zjawisko oceniono natomiast – podobnie jak w niniejszej analizie platform udostępnianych w Polsce – zapewnianie przez niemal wszystkich wydawców opcji powiększania rozmiaru dokumentu (zoom) oraz kompatybilność formatów e-booków z niektórymi czytnikami ekranu. Konkluzją płynącą z badań amerykańskich jest dostrzeżenie, że platformy akademickie pojedynczych wydawców oferują więcej ułatwień dostępu dla osób niepełnosprawnych niż agregatory treści od różnych domów wydawniczych¹⁴. W przypadku badań polskich, być może ze względu na specyfikę ocenianych platform, tendencji tej nie zauważono. Przez 2 lata, a więc

14 Ch. Mune, A. Agee, dz. cyt., s. 221–222.

od momentu przeprowadzenia badań amerykańskich do dnia ukończenia niniejszego tekstu (18.05.2017 r.), nie odnotowano także wprowadzenia istotnych zmian w trzech „wspólnie” analizowanych serwisach (firm ProQuest, EBSCO i Wiley).

Mimo że zgodnie z rekomendacjami Web Content Accessibility Guidelines korzystanie z zasobów elektronicznych nie powinno przysparzać większych problemów żadnemu użytkownikowi, z żalem przyznać trzeba, że platformy e-booków oferowane czy rekomendowane przez polskie biblioteki akademickie nie spełniają tego wymogu. Nie są one bowiem przyjazne dla wszystkich użytkowników, w tym osób niewidomych i słabowidzących, głuchych i niedosłyszących, mających trudności w uczeniu się, z ograniczeniami kognitywnymi, neurologicznymi, niepełnosprawnymi ruchowo, z zaburzeniami mowy, nadwrażliwością na światło oraz z niepełnosprawnościami złożonymi. Jeśli książka elektroniczna ma być ważnym ogniwem łączącym świat nowoczesnych technologii medialnych z kulturą opartą na tradycyjnych wzorcach, warto lobbować u właścicieli platform na rzecz stosowania szerokiego zakresu technik dodatkowych i wdrażania najlepszych praktyk używanych w danym momencie rozwoju technologii, tak by treści cyfrowe były dostępne w możliwie największym stopniu dla różnych kategorii użytkowników.

Bibliografia

- Adamiec M., *Dzieło literackie w sieci. Pomysły, hipotezy i interpretacje z pogranicza wiedzy o literaturze kultury masowej i współczesnej technologii*, Gdańsk 2005.
- Głowacka E., *Badania wykorzystania e-booków w bibliotekach: obszary, metody, problemy*, [w:] *Metody i narzędzia badań piśmiennictwa cyfrowego i jego użytkowników*, red. M. Góral-ska, A. Wandel, Wrocław 2016, s. 151–161.
- Góral-ska M., *Książka elektroniczna – przeszłość i perspektywy*, [w:] *Oblicza kultury książki: prace i studia z bibliologii i informacji naukowej*, red. M. Komza, K. Migoń, M. Skalska-Złat, A. Żbikowska-Migoń, Wrocław 2005, s. 11–28.
- Góral-ska M., *Książka on-line: próba objaśnienia zjawiska*, „Biuletyn EBIB” 2003, nr 7, [on-line:] <http://www.ebib.pl/2003/47/goralska.php> – 11.12.2017.
- Grochowski P., *Statystyki baz danych w BWN*, [on-line:] <http://vls.icm.edu.pl/statystyki/> – 11.12.2017.
- Klukowski B., *E-booki w kraju i na świecie*, Warszawa 2012.
- Krysiński P., *E-book – nowa forma przekazu treści w postaci cyfrowej*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2009, nr 1, s. 75–88.
- Kultura w 2015 roku*, oprac. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, [on-line:] http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5493/2/13/1/kultura_w_2015.pdf – 11.12.2017.
- Kultura w 2015 roku. Tablice XLSX*, oprac. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, [on-line:] http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5493/2/13/1/kultura_w_2015_tablice.zip – 11.12.2017.
- Misiak J., *Dokumenty elektroniczne jako nowa forma udostępniania tekstu. Szanse i zagrożenia niekontrolowanego obiegu książki elektronicznej*, [w:] *Książka ponad podziałami*, red. A. Krawczyk, Lublin 2007, s. 443–447.

- Modrzejewska K., *E-book przyszłość daleka czy bliska*, „Bibliotekarz Kujawsko-Pomorski” 2010, nr 2, s. 24–32.
- Mune Ch., Agee A., *Ebook Showdown: Evaluating Academic Ebook Platforms from a User Perspective*, [w:] *ACRL 2015: Creating Sustainable Community, 25–28 March 2015, Portland, Oregon (ACRL Conference Proceedings)*, ed. D.M. Mueller, Chicago 2015, s. 218–224, [on-line:] http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/conferences/conf-sandpreconfs/2015/ACRL2015_A.pdf – 11.12.2017.
- Nahotko M., *Przyszłość książki w świecie cyfrowym*, „Studia Ekonomiczno-Społeczne Wyższej Szkoły Biznesu w Radomiu” 2003, t. 3/4, s. 75–91.
- Pikul A., *Elektroniczne zwoje czy komputerowe kodeksy? Nad estetyką książki elektronicznej*, [w:] *Wyzwania współczesnego edytorstwa*, red. K. Bugryn-Kisiel, Wrocław 2010, s. 131–141.
- Sopyło M., *Estetyka książki elektronicznej*, Gdynia 2008.
- Standard WCAG*, [on-line:] <http://wcag20.widzialni.org/standard-wcag,m,mg,148> – 11.12.2017.
- Szczeciński M.K., *E-book, polski rozdział*, „Megaron. Biuletyn Nowości Wydawniczych” 2001, nr 9, s. 6–8.
- Tyc R., *E-books – mity i rzeczywistość*, „Świat Poligrafii” 2001, nr 6, s. 48–49.
- Urbański M.P., *E-book, e-papier czy książka tradycyjna?*, „Biuletyn EBIB” 2008, nr 5, [on-line:] <http://www.ebib.pl/2008/96/a.php?urbanski> – 11.12.2017.
- Ziaja J., *Literatura elektroniczna a czytelnictwo młodzieży akademickiej*, „Podkarpackie Studia Biblioteczne” 2012, nr 1, s. 17–21.

Ebook platforms provided and recommended by Polish academic libraries – Evaluating functionality and accessibility

Abstract

Electronic publications have consistently been part of the information landscape of Polish academic libraries, and many libraries have access to online ebook collections. These collections are available from computers connected to the university network and from home computers using remote access. These e-sources are a great alternative to expensive traditional publications. However, not all platforms guarantee full availability or a wide range of functionality for multi-level work with the texts. This article presents the results of the tests of 10 selected ebook platforms used in the academic world (e.g., IBUK Libra, Elsevier eBooks, NASBI, JSTOR Open Access Books) according to criteria like file formats, search and navigation, text-to-speech, and print/export options. The results of the authors' analyses confront the results of analogical research on platforms used in American libraries.

Keywords: academic libraries, accessibility, e-books, evaluation, functionality.

Załącznik nr 1. Platformy e-booków i elementy ich oceny

Platforma	Kryteria oceny									
	Charakterystyka zawartości platformy	Formaty e-booków	Praca z tekstem	Adnotacje	Wyszukiwanie/nawigacja	Zmiana tekstu na mowę	Narzędzia językowe	Drukowanie	Pobieranie	Opcje dodatkowe
Academia	ogółem ok. 2 mln dokumentów, w tym ponad 660 elektronicznych książek naukowych znajdujących się w zbiorach Biblioteki Narodowej, udostępnianych w postaci cyfrowej; publikacje chronione i niechronione prawem autorskim	PDF, HTML	<ul style="list-style-type: none"> – czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego wraz z informacją o dostępności publikacji oraz odsyłaczami do obiektów podobnych, – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru dokumentu, – obracanie tekstu, – wyświetlanie miniatur stron, – zaznaczanie i kopiowanie zaznaczonych fragmentów publikacji nieobjętych prawem autorskim, – markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika, – przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru 	BRAK	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukiwanie proste i zaawansowane, – wyszukiwanie wg 8 kryteriów (m.in. autor, słowo kluczowe, data publikacji, wydawca, ISBN, język), – łączenie kryteriów poprzez operatory logiczne AND i OR, – wyszukiwanie wewnątrz tekstu, – przeglądanie katalogu wszystkich dostępnych publikacji, – dostosowanie liczby wyników na stronie: do wyboru 10, 15, 20, – sortowanie wyników wg tytułu lub daty publikacji, – filtrowanie po wartości metadanych 	BRAK	słownik terminów związanych z wyuczalnią biblioteki partnerskiej w systemie Academia	drukowanie bezpośrednio i do pliku PDF; pozycji nieobjętych prawem autorskim	<p>pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu pełnych wersji publikacji w postaci pliku PDF lub zip wyłączone dla pozycji pobawianych ochrony prawa autorskiego</p> <p>opcje dostępne bez zalogowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – czytanie i nawigowanie w publikacjach chronionych prawem autorskim, – opcje analogiczne jak w publikacjach powszechnie dostępnych 	<p>opcje dostępne bez zalogowania dla wszystkich typów publikacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sprawdzanie dostępności publikacji, – wyświetlenie struktury publikacji, – eksport opisu bibliograficznego, – wyświetlenie statystyk bibliometrycznych; <p>opcje dostępne po zalogowaniu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – czytanie i nawigowanie w publikacjach chronionych prawem autorskim, – opcje analogiczne jak w publikacjach powszechnie dostępnych

DOAB	pełnotekstowe książki naukowe, dostępne na zasadach open access; ponad 2000 tytułów opublikowanych przez 78 wydawców z dyscyplin naukowych, takich jak: sztuka, biologia, chemia, geografia, ekonomia, nauki społeczne	EPUB, PDF, HTML	– czytanie online w przeglądarce na serwerze wydawcy, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści oraz możliwych opcji operowania tekstem (pobieranie, udostępnianie, rekomendowanie, czytanie online), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru czcionki (HTML, EPUB), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru dokumentu (PDF), – markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru	BRAK	BRAK	BRAK	drukowanie bezpośrednio i do pliku PDF	pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu pełnych wersji publikacji w postaci pliku PDF lub EPUB	– eksport opisu bibliograficznego, – udostępnianie opisu w serwisach społecznościowych, – zakup e-booków (przekierowanie do strony, gdzie można kupić książkę)
------	--	-----------------	--	------	------	------	--	---	--

<p>Ebook Central (wcześniejsze ebrany)</p>	<p>ponad 145 000 e-książek z takich dziedzin wiedzy jak: historia i nauki polityczne, nauki społeczne, ekonomia i zarządzanie, literatura, medycyna, sztuka, nauki ścisłe i przyrodnicze, prawo, filozofia, religia, psychologia</p>	<p>EPUB, PDF</p>	<p>– czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści oraz możliwych opcji operowania tekstem (pobieranie, udostępnianie, rekomendowanie, czytanie online), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru dokumentu (PDF), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru czcionki (EPUB), – kopiowanie zaznaczonych fragmentów, – markowanie fragmentów tekstu podczas lektury online i w plikach pobranych przez użytkownika, – przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru</p>	<p>– dodawanie i zapisywanie notatek/uwag do tekstu, – dodawanie do zakładek</p>	<p>– wyszukiwanie proste i zaawansowane, – wyszukiwanie wg 16 kryteriów (m.in. słowo kluczowe, autor, tytuł, dyscyplina, wydawca, ISBN, tytuł serii, język, data publikacji, format, dostępności publikacji), – łączenie kryteriów poprzez operatora logicznego AND, – wyszukiwanie wewnątrz tekstu, – przeglądanie wg dziedzin wiedzy, – dostosowanie liczby wyników na stronie: do wyboru 10, 20, 50, 100, – sortowanie wyników wg trafności, tytułu, daty publikacji, współtwórcy, wydawcy, metadanych, – zapisywanie wyników wyszukiwania</p>	<p>BRAK</p>	<p>BRAK</p>	<p>drukowanie bezpośrednio i zapisywanie do pliku PDF określonej przez wydawcę liczby stron</p>	<p>pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu książek lub ich rozdziałów w postaci plików PUB i PDF na Z1 zainstalowaniu Adobe Digital Editions lub aplikacji Bluefire Reader</p>	<p>– tworzenie pólki z książkami, – generowanie stałego linku z publikacją, – eksport opisu bibliograficznego, – udostępnianie odnośnika do publikacji w serwisach społecznościowych</p>
--	--	------------------	--	--	---	-------------	-------------	---	---	--

<p>EBSCO eBook Collection</p>	<p>ponad 140 tys. tytułów e-książek z katalogów wydawnictw naukowych, z zakresu nauk ścisłych, ekonomicznych, humanistycznych, prawnych, społecznych, medycznych</p>	<p>EPUB, PDF</p>	<p>– czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści oraz możliwych opcji operowania tekstem (pobieranie, udostępnianie, rekomendowanie, czytanie online), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru dokumentu (PDF), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru tekstu (EPUB), – markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika, – przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru</p>	<p>– dodawanie i zapisywanie notatek/ uwag do tekstu</p> <p>– wyszukiwanie proste i zaawansowane, – wyszukiwanie wg 7 kryteriów (m.in. autor, słowo kluczowe, data publikacji, wydawca, ISBN, dziedzinna wiedza), – łączenie kryteriów poprzez operatory logiczne AND, OR i NOT, – wyszukiwanie wewnątrz tekstu, – przeglądanie wg dziedzin wiedzy / kategorii tematycznych, – wyświetlanie łącznie najczęściej wybieranych i polecanych, – dostosowanie liczby wyników na stronie: do wyboru 5, 10, 20, 30, 40, 50, – wyświetlanie wyników w różnych formatach (standardowy, skrócony, tylko tytuł, szczegółowy, z miniaturami stron i bez), – wyświetlanie wyników w różnych układach (1, 2, 3 kolumny), – sortowanie wyników wg trafności, tytułu lub daty publikacji, – filtrowanie wyników po wartości metadanych, – zapisywanie wyników wyszukiwania</p>	<p>kompatybilność z JAWS</p>	<p><i>Oxford American College Dictionary</i></p>	<p>drukowanie bezpośrednio i do pliku PDF (określone) przez wydawcę liczby stron</p>	<p>pobieranie i zapisywanie we własnym urządzeniu pełnych wersji książek w postaci pliku PDF lub PUB na określony okres (do 100 dni), co wymaga założenia dodatkowego konta użytkownika na platformie EBSCO oraz uprzedniego zainstalowania programu Adobe Digital Editions</p>	<p>– dodawanie opisów do folderu, – przysyłanie plików PDF na adres poczty e-mail, – generowanie stałego linku z publikacją, – eksport opisu bibliograficznego, – udostępnianie odnośnika do publikacji w serwisach społecznościowych, – zakup e-booków</p>
-------------------------------	--	------------------	---	--	------------------------------	--	--	---	---

Eisevier eBooks	838 książek (głównie monografii) z roku 2013; 874 pozycje z roku 2014 oraz 803 wolumenów serii książkowych lub serii poradnikowych z lat 2011–2015	PDF	<p>– czytanie online w przeglądarce,</p> <p>– wyświetlanie opisu bibliograficznego abstraktu, spisu treści, odsyłaczy do pozycji podobnych i ewentualnych artykułów dot. danej publikacji oraz możliwych opcji operowania tekstem (pobieranie, udostępnianie, rekomendowanie, czytanie online),</p> <p>– powiększanie i pomniejszanie rozmiarów dokumentu,</p> <p>– markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika,</p> <p>– przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści,</p> <p>– przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru</p>	BRAK	<p>– wyszukiwanie proste i zaawansowane,</p> <p>– wyszukiwanie wg 12 kryteriów (m.in. autora, tytułu, słowa kluczowego, daty publikacji, dziedzin wiedzy, ISBN),</p> <p>– łączenie kryteriów poprzez operatory logiczne AND, OR i NOT,</p> <p>– wyszukiwanie wewnątrz tekstu,</p> <p>– przeglądanie katalogu publikacji,</p> <p>– sortowanie wyników wg trafności, daty publikacji, formy dostępu,</p> <p>– filtrowanie po wartości metadanych</p>	BRAK	BRAK	drukowanie bezpośrednio i do pliku PDF pozycji nieobjętych prawem autorskim	<p>– pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu pełnych wersji publikacji w postaci pliku PDF wyłącznie dla pozycji nieobjętych prawem autorskim,</p> <p>– odpłatne pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu całych publikacji chronionych prawami autorskimi w postaci pliku PDF,</p> <p>– pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu ograniczonej przez wydawcę liczby stron publikacji chronionych prawem w postaci pliku PDF</p>	<p>opcje dostępne bez logowania:</p> <p>– udostępnianie stałego linku z publikacją,</p> <p>– eksport opisu bibliograficznego;</p> <p>opcje dostępne po zalogowaniu:</p> <p>– dodawanie danej publikacji do ulubionych</p>
-----------------	--	-----	--	------	--	------	------	---	--	---

IBUK Libra	ponad 27 tys. tytułów e-książek z ponad 300 wydawnictw naukowych z zakresu nauk ścisłych, ekonomicznych, humanistycznych, prawnych, społecznych, medycznych oraz słowniki	EPUB	<ul style="list-style-type: none"> – czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści, – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru czcionki, – bezpośrednie powiązanie zagadnień i treści książek ze słownikami i encyklopediami PWN, – markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika, – przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru 	<p>opcje dostępne po dodaniu publikacji na półkę z książkami (co wymaga założenia konta użytkownika na platformie):</p> <ul style="list-style-type: none"> – dodawanie i zapisywanie notatek/ uwag do tekstu, – dodawanie zakładek, – zaznaczanie fragmentów wewnątrz tekstu, – Opisywanie fragmentów tagami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukiwanie proste i zaawansowane, – wyszukiwanie zaawansowane wg 4 kryteriów (autor, tytuł, słowo kluczowe, ISBN), – wyszukiwanie wewnątrz tekstu, – przeglądanie wg dziedzin wiedzy / kategorii tematycznych, – wyświetlanie książek ostatnio dodanych do biblioteki, najczęściej wybieranych oraz nowości, – wyświetlanie wyników w różnych formatach (lista i kafelki), – sortowanie wyników wg trafności, pozycji najbardziej popularnych, najnowszych, najstarszych, alfabetycznie 	BRAK	Słownik PWN Oxford	drukowanie bezpośrednio i do pliku PDF 20% treści e-booka po wykupieniu dodatkowego abonamentu	BRAK	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie półki z książkami, – przesyłanie uwag i notatek do tekstu na adres poczty e-mail, – udostępnianie opisów w serwisach społecznościowych, – eksport opisu bibliograficznego, – zakup z wydrukiem
------------	---	------	--	--	---	------	--------------------	---	------	--

<p>JSTOR Open Access eBooks</p>	<p>ponad 500 tytułów wiodących wydawnictw naukowych, w tym nauk o środowisku, ekonomii, zarządzania, prawa, polityki, urbanistyki, architektury i innych</p>	<p>PDF</p>	<p>– czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści oraz możliwych opcji operowania tekstem (pobieranie, udostępnianie, rekomendowanie, czytanie online), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru dokumentu, – markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika, – przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru</p>	<p>BRAK</p>	<p>– wyszukiwanie proste i zaawansowane, – wyszukiwanie wg 11 kryteriów (m.in. autor, słowo kluczowe, data publikacji, wydawca, ISBN, dziedzina wiedzy, forma dostępu, język), – łączenie kryteriów poprzez operatory logiczne AND, OR, NOT, NEAR, – wyszukiwanie wewnątrz tekstu (tylko po pobraniu pliku), – przeglądanie wg tytułów, wydawców, dziedziny wiedzy / kategorii tematycznych, – sortowanie wyników wg trafności lub daty publikacji, – filtrowanie wyników po wartości meta danych, – zapisywanie wyników wyszukiwania</p>	<p>BRAK</p>	<p>BRAK</p>	<p>drukowanie bezpośrednio do pliku PDF</p>	<p>– pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu książek lub ich rozdziałów (licencje CC) w postaci pliku PDF</p>	<p>opcje dostępne bez logowania: – eksport opisu bibliograficznego, – ocenianie publikacji (polubienia), – wyszukiwanie recenzji publikacji;</p> <p>opcje dostępne po zalogowaniu: – dodawanie do listy ulubionych</p>
---------------------------------	--	------------	---	-------------	--	-------------	-------------	---	--	--

LEX	ustawy i akty prawne, ale także prawie 2 tys. monografii z dziedziny prawa	PDF, DOCX	<ul style="list-style-type: none"> – czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści, odsyłaczy do dokumentów podobnych oraz możliwych opcji operowania tekstem (pobieranie, udostępnianie, rekomendowanie, czytanie online), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru dokumentu (PDF), – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru czcionki (DOCX), – markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika, – kopiowanie zaznaczonych fragmentów, – przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru 	<ul style="list-style-type: none"> – dodawanie i zapisywanie notatek/uwag do tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukiwanie proste i zaawansowane, – wyszukiwanie wg 4 kryteriów (słowa, autor, wydawnictwo, rodzaj publikacji), – wyszukiwanie wewnątrz tekstu, – filtrowanie wyników wg: nowości (wczoraj, ostatni tydzień, ostatnie 2 tygodnie); treści (dokumenty z treścią, dokumenty bez treści); autorów; rodzaju (monografia, podręcznik; wydawnictwo, dzienniki); słów kluczowych, – sortowanie wyników domyślne, wg daty publikacji, alfabetycznie 	BRAK	BRAK	drukowanie bezpośrednio i do plików PDF i DOCX	pobieranie i zapisywanie na własnym urządzeniu pełnych wersji publikacji w postaci plików PDF i DOCX	<ul style="list-style-type: none"> – dodawanie dokumentów do aktówki, – wysyłanie dokumentu na adres poczty e-mail, – eksport opisu bibliograficznego
-----	--	-----------	--	--	---	------	------	--	--	--

NASBI	około 5 tys. e-książek przede wszystkim wydawnictwa Helion oraz 40 innych z zakresu informatyki, nauk ekonomicznych, humanistycznych, społecznych	HTML	<ul style="list-style-type: none"> – czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści, – powiększanie i pomniejszanie rozmiaru czcionki, – markowanie fragmentów tekstu podczas lektury online, – obracanie tekstu, – zmiana widoku wyświetlania stron: jedna, dwie, miniatura, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru 	<ul style="list-style-type: none"> – dodawanie notatek/uwag do tekstu, – dodawanie opinii 	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukiwanie wg 5 kryteriów (tytuł, opis, autor, ISBN, wydawca), – wyszukiwanie wewnątrz tekstu, – przeglądanie wg dziedzin wiedzy / kategorii tematycznych, – wyświetlanie nowości, – wyświetlanie wyników w różnych formatach (lista i lista z okładkami), – sortowanie wyników wg tytułu, autora, wydawcy 	BRAK	BRAK	BRAK	drukowanie zaznaczonych fragmentów do pliku PDF	pobieranie i zapisywanie zaznaczonych fragmentów w postaci pliku PDF	– zakup e-booków
Wiley Online Library	ponad 2,5 tys. książek z zakresu nauk ścisłych, przyrodniczych, humanistycznych, społecznych i innych	PDF	<ul style="list-style-type: none"> – czytanie online w przeglądarce, – wyświetlanie opisu bibliograficznego i spisu treści oraz możliwych opcji operowania tekstem (pobieranie, udostępnianie, rekomendowanie, czytanie online), – powiększanie i pomniejszanie rozmiarów dokumentu, – markowanie fragmentów tekstu w plikach pobranych przez użytkownika, – przechodzenie do poszczególnych rozdziałów poprzez hiperłącza ze spisu treści, – przechodzenie do konkretnej strony za pomocą strzałek nawigacyjnych lub poprzez wpisanie jej numeru 	BRAK	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukiwanie proste i zaawansowane, – wyszukiwanie zaawansowane wg 12 kryteriów (m.in. autor, tytuł, słowa kluczowe, wydania, ISBN), – łączenie kryteriów poprzez operatory logiczne AND, OR i NOT, – wyszukiwanie wewnątrz tekstu, – przeglądanie wg tytułów książek (indeks alfabetyczny) lub wg dziedzin wiedzy, – sortowanie wyników wg daty, najlepszych wyników, publikacji, – zapisywanie wyników wyszukiwania 	BRAK	kompatybilność z JAWS dla wybranych tytułów	drukowanie bezpośrednio do pliku PDF stron/rozdziałów określonych przez wydawcę	pobieranie i zapisywanie w postaci pliku PDF na własnym urządzeniu stron/rozdziałów publikacji określonych przez wydawcę	<ul style="list-style-type: none"> – wysyłanie hiperłącza do rozdziału na adres poczty e-mail, – wyświetlanie informacji autorsko-prawnych, rekomendacje dla bibliotekarzy, – wyświetlanie fragmentów recenzji, – eksport opisu bibliograficznego, – udostępnianie opisu w serwisach społecznościowych 	

Źródło: opracowanie własne.